Posamezni izvod 40 grošev, mesečna naročnina 2 šilinga

V. b. b.

SLOVENSKI vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE:

ŠTUDENTI IZ SLOVENIJE SO POMAGALI NAŠIM KMETOM
VESTI IZ JUGOSLAVIJE
GRADIŠČANSKA

LETNIK VII. | CELOVEC, SREDA, 1. OKTOBER 1952 | ŠTEV. 68 (528)

Novi avstrijski poslanik na poti v Beograd

Prihodnji petek se bo mudil v Celovcu novoimenovani izredni poslanik in opolnomočeni minister Avstrije v Beogradu dr. Erich Filz. Kakor poročajo, je zunanji minister dr. Gruber poveril novemu avstrijskemu predstavniku v Jugoslaviji nalogo, naj se potrudi za poglobitev obojestranskega prijateljstva med obema državama, sedaj pa mu bosta deželna glavarja Štajerske, kamor bo najprej šel na obisk, in Koroške izrazila želje svojih dežel v zvezi z bodočim razširjenim sodelovanjem med Avstrijo in Jugoslavijo.

Figl povabljen v Belgijo

Iz Bruslja poroča francoska poročevalna agencija AFP, da tam pripravljajo načrt za obisk avstrijskega zveznega kanclerja v Belgiji. Urad zveznega kanclerja na Dunaju je to vest potrdil kot pravilno, ni pa še znano, kdaj se bo ta predvidevani obisk izvršil.

Anglija se hoče bolj sodobno oborožiti

V dobro poučenih krogih se je zvedelo, da bodo predložili novi britanski obrambni načrt, po katerem ima večjo vlogo novo orožje, zlasti pa bombniki na reakcijski pogon in dirigirani izstrelki, na konferenci zunanjih ministrov organizacije Atlantskega pakta, ki bo sredi decembra.

Nov načrt, ki ga pripisujejo predsedniku britanske vlade Winstonu Churchillu, naj bi omogočil Veliki Britaniji „napredek v sodobni oborožitvi" in zmanjšanje programa proizvodnje klasičnega orožja, ki je očitno preveliko breme za Veliko Britanijo. Uradni britanski krogi nočejo komentirati poročil iz Pariza, po katerih so Churchillov načrt že predložili v Washingtonu.

Demokratična fronta zveznemu kanclerju

Celovec, dne 28. septembra 1952

Izvršni odbor Demokratične fronte delovnega ljudstva je na svoji današnji seji razpravljal tudi o razgovoru, ki ste ga imeli dne 13. t. m. s skupino jugoslovanskih novinarjev, ter v tej zvezi sklenil, da Vam pošlje naslednje pismo:

Iz objav v jugoslovanskem tisku o razgovoru, ki ste ga, gospod zvezni kancler, imeli dne 13. t. m. s skupino jugoslovanskih novinarjev, razvidimo poleg več nepravilnih trditev o dejanskem položaju narodnostnih manjšin v Avstriji, da so menda napovedana tudi pogajanja s slovensko manjšino na Koroškem.

Ker niti pri Uradu koroške deželne vlade niti kje drugje nismo mogli zvedeti kaj bolj točnega o tej zadevi in ker tudi nismo mogli dobiti potrdila, da so pogajanja dejansko napovedana, prosimo zveznega kanclerja za to zadevno pojasnilo.

Mnenja smo namreč, da je nas kot politično organizacijo koroških Slovencev treba v vseh zadevah, ki se nanašajo na naše ljudstvo v Avstriji, kot neposredno prizadete zaslišati, vsled česar zahtevamo, da se k morebitnim tozadevnim pogajanjem brezpogojno pritegne kot udeleženec Demokratična fronta delovnega ljudstva.

SPZ prosvetnemu ministrstvu

Celovec, dne 29. septembra 1952

Iz poročil uradne jugoslovanske tiskovne agencije TANJUG in jugoslovanskega tiska, ki sta objavila intervju, ki ga je dal gospod zvezni kancler dr. h. c. ing. Leopold Figl dne 13. t. m. skupini jugoslovanskih novinarjev, povzemamo, da bo šolsko vprašanje manjšin v Avstriji rešeno.

Pozdravljamo to napoved šefa avstrijske vlade in smo prepričani, da je oziroma bo zvezno ministrstvo za pouk v polnem obsegu upoštevalo vse naše zahteve v smislu naših vlog glede ustanovitve slovenske gimnazije in slovenskega učiteljišča, nadalje slovenske kmetijske šole in našega stališča glede pouka na osnovnih šolah.

Prosimo pa zvezno ministrstvo za pouk, da pred dokončno formulacijo tozadevnega zakona še zasliši Slovensko prosvetno zvezo kot kulturno predstavnico koroških Slovencev.

Spet zaostritev položaja v Egiptu

V Egiptu še ni povsem mirno. Vlada je zahtevala od stranke Vafd, naj odstrani svojega dolgoletnega voditelja in predsednika Mustafo Nahasa (prej se je imenoval Nahas paša), ker je baje zapleten v neke korupcijske zadeve. Mustafa Nahas pa je nato izjavil, da ga nobena sila, razen Allaha (mohamedanski bog) in egiptskega ljudstva, ne more pregnati z njegovega položaja kot vodja vafdistov.

Ta spor, ki je privedel do odkritega konflikta med vlado generala Naguiba in najmočnejšo stranko Vafd je spet zaostril položaj v Egiptu. Še očitneje je to postalo, ko je tudi eksekutivni odbor stranke Vafd odklonil odstranitev Mustafe Nahasa iz strankinega vodstva. Stranka tudi noče na novo zaprositi (kar je general Naguib ukazal vsem političnim skupinam) za priznanje, zato ima vlada sedaj možnost, da stranko razpusti, njeno premoženje pa zapleni.

Po zadnjih poročilih je baje neki govornik vlade že izjavil, da je Vafd na osnovi lastnega zadržanja razpuščena. To pa pomeni napoved odprtega boja med vlado in najmočnejšo stranko v deželi, zaradi česar je vojska v Kairu razglasila alarmsko stanje ter postavila straže s čeladami in nasajenimi bajoneti na vseh važnih točkah mesta.

259. seja brez sovjetskega zastopnika

V ponedeljek bi morala biti po dolgem času spet enkrat seja namestnikov zunanjih ministrov štirih velesil za avstrijsko državno pogodbo. Do zadnjega so na Zapadu čakali na odgovor iz Moskve glede na angloameriško-francoski predlog z dne 6. septembra t. l., da bi se na omenjeni dan zbrali v Londonu ter razpravljali o avstrijskem problemu. Odgovor je sicer v zadnjem trenutku prispel, bil je pa spet enkrat (kakor je bilo prav za prav pričakovati!) odklonilen. Zato so zapadni predstavniki napravili sejo sami, da proučijo možnosti, ki bi bile po sovjetskem odgovoru še danes za sklenitev avstrijske državne pogodbe odnosno za premostitev mrtve točke v tozadevnih razgovorih.

Če iščemo krivca za to, da ne pride (in verjetno še kar nekaj časa ne bo prišlo) do sklenitve avstrijske državne pogodbe in pri tem pregledamo samo zadnjo fazo razvoja tega vsekakor svetovnopolitičnega vprašanja, vidimo, v kolikor je sploh še treba posebnih dokazov, da dejstva vedno spet in vedno bolj obremenjujejo Sovjetsko zvezo odnosno njene politike. Po dolgem molčanju in pošiljanju zgolj svoje petokolonaške stranke v ofenzivo proti tako imenovanemu skrajšanemu osnutku za državno pogodbo, je 14. avgusta t. l. na ta osnutek končno le odgovorila, seveda odklonilno, ker ni vseboval nekaterih točk iz državne pogodbe, ki jih je tedaj ne glede na vse ostalo besedilo pogodbe ZSSR (kot edine!) smatrala za potrebne, da bi se vključile v omenjeni osnutek. Gotovo je SZ tedaj računala, da bodo zapadne sile ta njen ugovor zavrgle. ZDA, Anglija in Francija pa so storile obratno in so sprejele sovjetsko zahtevo, da se točke, predlagane v njenem odgovoru, vključijo v skrajšani osnutek ter so kakor že uvodoma povedano vabile ZSSR na sejo namestnikov zunanjih ministrov za predvčerajšnji ponedeljek. Le-ta pa je, namesto da bi poslala delegata, v zadnjem trenutku sporočila, da (sedaj naenkrat!) odklanja celotni zapadni skrajšani predlog. Ponovno se spet sklicuje na tržaški problem, češ, da je nemogoče obravnavati avstrijski problem ločeno od obveznosti, ki so si jih štiri velesile naprtile z italijansko mirovno pogodbo, zlasti v onih njenih poglavjih, ki zadevajo Trst. — Torej: Sedaj avstrijska državna pogodba za Sovjete ni povezana s a m o s Trstom, ampak že s c e l o italijansko mirovno pogodbo, s Trstom pa še zlasti.

Sedaj, ko so zapadne sile Sovjetom glede pogajanj za avstrijsko pogodbo ponudile prst, hočejo zgrabiti kar celo roko in morda mislijo, da bo zapad popustil še za en korak, da pozneje lahko stavijo spet in spet nove zahteve ter delajo prepreke. Njihova praksa je sedaj že preveč znana in prav zato je tudi britanski zunanji minister Eden ob svojem obisku v Avstriji omenil skoraj popolno trenutno brezizglednost za spremembo položaja, v katerem se Avstrija nahaja.

V zapadnih političnih krogih skušajo sedaj izenačiti svoja stališča, ki jih bodo morali zavzeti ob prihodnjem zasedanju generalne skupščine Združenih narodov, na katerem bo ob danem položaju brez dvoma sproženo avstrijsko vprašanje. Po poročilih iz Londona bodo pri tem igrali gotovo vlogo tudi Edenovi vtisi, ki jih je prinesel s svojega potovanja

Albansko ljudstvo se upira sovjetizaciji

Po izjavah beguncev, ki dnevno prihajajo iz Albanije v Jugoslavijo, je prišlo v severni Albaniji do večjih spopadov med albansko vojsko in uporniki. V bližini krajev Piškopeja in Diber je vodila vojska osemurno borbo z večjo skupino upornikov, ki so zasedli vse poti in ceste v tem okolišu. Vojska je v tej borbi uporabljala tudi težko orožje. Do več manjših spopadov je prišlo tudi v okrajih Skader, Kuksa in Kolkečaju.

Po teh spopadih so sledile v severni Albaniji množične aretacije. V vasi Puki in drugih krajih skaderskega okraja so v desetih dneh zaprli vse kmete, razen tistih, ki so člani albanske kominformovske stranke dela ali pa agenti policije.

Izvršni odbor DFDL je zasedal

Celovec, 28. IX. 1952. Na svoji današnji seji je Izvršni odbor Demokratične fronte delovnega ljudstva po temeljiti presoji trenutnega političnega stanja sprejel smernice za bodoče delo v zvezi z volitvami, ki bodo prihodnje leto.

Iz sekretariata DFDL.

Švedski obisk Koroške

Te dni pričakujejo na Koroškem obisk treh švedskih vladnih funkcionarjev. Švedski prometni minister Anderson, državni tajnik v prometnem ministrstvu Asbrink ter državni tajnik v finančnem ministrstvu Lange si bodo po obisku Štajerske predvsem ogledali koroške elektrarne.

Eden o svojem potovanju

Po svojem obisku na Koroškem, kjer je britanski zunanji minister Eden razgovarjal tudi z deželnima glavarjema Koroške in Štajerske, ter v soboto pregledal nek bataljon britanskih zasedbenih čet v Spittalu, se je v nedeljo z letalom spet vrnil v London.

Po poročilu agencije Reuter je zunanji minister Eden ob svojem povratku v London pred zastopniki tiska izjavil, da **je močan vtis nanj napravila odločnost maršala Tita in vodilnih osebnosti Jugoslavije, da ohranijo svojo državo svobodno in samostojno.**

O Avstriji je Eden izjavil, da avstrijsko ljudstvo s hrabrostjo čaka na trenutek, ko bo spet popolnoma neodvisno in svobodno. Kar je videl v Jugoslaviji in Avstriji, je izjavil Eden, „daje poguma in kaže, da tam razumejo našo mirovno politiko."

Zvišanje cene za časopisni papir

Avstrijska družba za prodajo papirja je določila nove cene za papir, veljavne od 1. oktobra t. l. in sicer 302 šilinga za 100 kg. Dosedanje cene za papir so znašale 262.50 šilinga za 100 kg in znaša zvišanje cene 15 odstotkov.

Proti temu, kakor pravijo samovoljnemu zvišanju cene rotacijskemu papirju je v ponedeljek vložila oster protest pri zvezni vladi Zveza avstrijskih izdajateljev časopisov. V protestu ugotavljajo, da podražitev papirja z ničemer ni utemeljena. Nasprotno, indeks industrijskih cen je od lanskega leta, ko je bila izvršena zadnja podražitev papirja, celo padel za skoraj 8 odstotkov. Pa tudi les, ki je osnovna surovina za proizvodnjo papirja, se je v zadnjem času deloma znatno pocenil.

Razen tega, je rečeno v protestu, po avstrijskih zakonskih določilih ter iz moralnih kakor tudi narodno-gospodarskih vidikov samovoljna določitev cen po kartelih sploh ni dopustna, ker ogroža utrditev celotnega sistema cen in s tem lahko težko oškoduje celoten gospodarski ustroj države.

Tudi udruženje vseh podjetij, ki delajo s papirjem, je naslovilo slično resolucijo na zveznega kanclerja.

Ob vsej stvari je najbolj zanimivo to, da o teh protestih pišejo z debelimi naslovi vsi avstrijski časopisi vseh, zlasti pa obeh vladnih strank. Če na drugi strani pomislimo, da sta prav obe vladni stranki tudi lastnici največjih papirnih tovarn v Avstriji ter s tem nujno soudeleženi pri papirnem kartelu in njegovem najnovejšem diktatu cen za rotacijski papir, tedaj se nam pokaže vsa gniloba propagandistične demagogije, ki ni nič drugega, kot predstraža za nove finančne obremenitve širokih množic ljudstva in v tem slučaju konkretno bralcev časopisov.

Študenti iz Slovenije so pomagali našim kmetom

Te dni se je vrnila v Slovenijo zadnja skupina študentov agronomije na ljubljanski univerzi, ki so čez poletje bivali po naših vaseh z namenom, da izpopolnijo svoj študij s prakso kmetijske proizvodnje in da hkrati pomagajo kmetom, ki so včlanjeni v Slovenski kmečki zvezi, pri poletnem delu. S tem je našla za letos svoj uspešni zaključek akcija, v okviru katere je ob pomoči Dekanata agronomske fakultete v Ljubljani in ravnateljstva Srednje kmetijske šole v Mariboru ter vodstev študentske organizacije Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze posredoval našemu kmetijstvu pomoč 45 študentov agronomije in kmetijske tehnike. Večina študentov je prakticirala in delala po naših vaseh v poletnih mesecih od julija do septembra, osem pa jih je prišlo na šestmesečno semestralno prakso že koncem marca. Pokrajinski odbor SKZ je študente razmestil pri onih članih, ki so pripravljenost, da jih sprejmejo, prijavili in ki so na podlagi prijave bili pomoči najbolj potrebni.

Že prvi študenti, ki so prišli, so si z svojo pridnostjo, s svojim živim zanimanjem za naša kmečka vprašanja, s svojo prijaznostjo in vedrostjo v kratkem času osvojili srca družine in soseščine, med katero so bivali. Prav zato je razglas o prihodu druge in tretje skupine naletel po vaseh na močno zanimanje. Naše podeželsko ljudstvo je brez razlike narodnosti in prepričanja pozdravilo prihod študentov z izrednim zanimanjem in veseljem. To zanimanje in veselje se je že po prvih spoznanjih pričelo spreminjati v iskreno prijateljstvo in spoštovanje. In zakaj tudi ne. Naše podeželsko ljudstvo ima ponekod o študentih svoje določeno, po večini ne preveč laskavo mnenje. Pravi, da nimajo za kmečke težave zanimanja in da jim „delo ne diši“. Tu pa so prišli mladi fantje in dekleta, ki po večini sploh še niso bili v kmečkem poklicu, in se lotili vsakega kmečkega dela, kakor bi ga bili že od nekdaj navajeni. Nobeden ni bil nejevoljen, ker je delal ob letošnjem pripekajočem soncu, namesto da bi svoje počitnice užival ob kopanju, sončenju in izletih. Vedno vedrega in prijaznega lica so z družino vred vstajali ob jutranjem svitu, želi, kosili, oskrbovali živino ali pa opravljali druga dela vsedotlej, dokler ni večerni mrak pregnal zadnje sončne žarke minevajočih dni. Bili so v resnici lik novega človeka, ki so mu življenjska načela predanost skupni stvari in visoke vrline pridnost, poštenost in iskrenost. Bili so pristna podoba našega v borbi za svojo nacionalno in socialno osvoboditev prerojenega in prekaljenega matičnega naroda.

Naše ljudstvo, ki je imelo priložnost, da je te študente spoznalo, jih je priklenilo v svoja srca in ni štedilo nasproti njim z hvaležnostjo in priznanjem za usluge, ki so mu jih napravili. Ob slovesu jim je prirejalo poslovilne večere, cela soseščina jim je segala v prijateljskem zaupanju v roke in želela samo eno: „Prihodnje leto spet pridite“. Primeri, da se je ob slovesu marsikateremu gospodarju orosilo oko, so menda najizrazitejši dokaz, da je akcija SKZ zasadila in vkoreninila vezi osebnega prijateljstva, povezanosti in spoštovanja. Ni čudno, da so zato tudi študenti iz Slovenije zapuščali naše kraje z notranjim zadovoljstvom in zagotovilom: „Nasvidenje! Prihodnje leto nas pride še več.“

Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze je za časa bivanja študentov na Koroškem od svoje strani poskrbel, da so tudi spoznali lepoto naše zemlje, hkrati pa obogatili svoje strokovno znanje. Študentom, ki so bili na semestralni praksi, je mesečno priredil po eno poučno potovanje in so v tem okviru dvakrat obiskali inštitut prof. Aichingerja in prof. Löhra v Arriachu. Obiskali so tudi naprednega kmetovalca Čutnika ter se udeležili planšarskega dneva na Mačenski planini. Skupno vsem študentom pa je v avgustu pripravil tridnevno ekskurzijo po Koroški, v okviru katere so obiskali koroški velesejem, kmetijsko šolo Litzlhof, poskusna polja koroškega semenogojca dr. Lasserja ter gospodinjsko šolo Drauhofen. Nadalje so si ogledali kmetijski obrat prezidenta Gruberja, sejmišče za plemensko živino v Št. Vidu, grad in posestvo Ojstrovica. Na kmetijski šoli Goldbrunnhof jih je ravnatelj dr. Keller seznanil z metodiko svojega pouka in preiskusništva v poljedelstvu in travništvu. Ob tej priložnosti so obiskali spomenik 83 partizanom v Št. Rupertu pri Velikovcu, kjer so položili svoj venec, ter gospodinjsko šolo. Svojo ekskurzijo so zaključili pri Biceljnu na Rutah, kjer so spoznali oranje z vrvnim vlačilom predvsem pa njegovo vzorno urejeno kmetijo, in kjer so bili nadvse ljubeznivo pogoščeni.

Ta akcija, združujoč poklicno prakso in pomoč pri kmečkem delu, je zato tudi pomembna za utrditev in zboljšanje mednarodnih odnosov, pravtako važen pa je njen obče gospodarski pomen. S svojimi 3350 delovnimi dnevi z najmanj 33.500 delovnimi urami so slovenski študenti vidno odpomogli pomanjkanju delovne sile, ki tare koroško kmetijstvo. Toliko bolj pa je spričo tega čudno, da koroška deželna vlada in kmetijska zbornica nista delili mnenje z našim kmečkim ljudstvom in da se nista odzvali povabilu POSKZ, da bi študente ob priložnosti ekskurzije pozdravili in seznanili s problemi kmetijstva na Koroškem. Kmetijska zbornica je na to povabilo in prošnjo za prispevek h kritju stroškov ekskurzije celo odgovorila, da prispevka ne bo dala, ker ima „stvar poseben priokus“. Kakor pa je znano, zbornica druge gospodarske ekskurzije finančno vedno znatno podpre. Takega zadržanja prizadetim „Ökonomieratom in Regierungsratom“ v deželni vladi in kmetijski zbornici navsezadnje niti preveč ne zamerimo, kajti končno je to za nje same slabo spričevalo. Po svojem zadržanju so se namreč postavili na stran informbirojevcev in neonacistov, ki so se v „Volkswille“ in „Kleine Zeitung“ razburjali nad navzočnostjo slovenskih študentov, s tem pa pokazali, da so daleč od stvarnosti in ljudstva, ki tako obliko pomoči, sodelovanja in medsebojnega spoznavanja najtopleje pozdravlja.

Nemški socialisti napovedujejo boj

Od srede preteklega tedna do nedelje je zasedal v Dortmundu peti povojni kongres Socialdemokratske stranke Nemčije. Začeli so kongres s komemoracijo za nedavno umrlega predsednika stranke dr. Kurta Schumacherja. Nato pa je prvi podpredsednik stranke Erik Ollenhauer imel otvoritveni govor in že kar v začetku poudaril, da Socialdemokratska stranka Nemčije sprejema bojno napoved proti strnjeni fronti buržoaznih strank in nemškega veleposestništva.

V obširnem programatskem govoru je Erik Ollenhauer drugi dan razčlenil 18 točk vsebujoči delovni načrt stranke, ki bo veljal za prihodnje volilno leto kot kažipot za politiko opozicije. Točno začrtana načela in cilji naj zagotovijo izpolnitev zahtev, ki jih nemški socialisti postavljajo na področjih zunanje, notranje, gospodarske, socialne in kulturne politike.

Zlasti na zunanjepolitičnem področju je stališče socialdemokratske stranke jasno obrazloženo in v bistvu izraža potrebo po mirni in svobodni združitvi Nemčije, kar pa naj ne pomeni ponovno vzpostavitev starih razmer, marveč zgraditev nove Nemčije z novo politično in socialno vsebino. Isti program ne priznava nobene oddvojitve ozemelj, ki so spadala leta 1937 pod Nemčijo, zlasti predele vzhodno od Odre—Niže ter Posarje označuje kot sestavne dele nemškega ozemlja. Ta delovni načrt, ki je predstavljal tudi predmet obširne debate, so delegati kongresa soglasno sprejeli.

Na kongresu je tudi izven obravnavanja delovnega načrta prišlo do izraza splošno odklonilno stališče do Adenauerjeve politike. Generalno in druge pogodbe bonnske vlade z zapadnimi velesilami nemški socialisti slej ko prej odklanjajo, ker po njihovem mnenju pogodbeno ovekovečajo zasedbeno pravo, ki je in bo vedno proti interesom nemškega ljudstva.

Na kongresu je socialdemokratski poslanec Wehner poskrbel za zanimivo presenečenje, ko je napovedal razkrinkanje tajnih zapadno-vzhodnih dogovorov, ki dokazujejo obstoječe poskuse, da bi se ohranila razcepljenost Nemčije. Na to izjavo sta, kot da bi jih pičila osa, takoj reagirala kancler Adenauer in francoska vlada. Adenauer je pismeno prosil Wehnerja naj mu izroči material, o katerem je govoril na kongresu, iz Francije pa so Wehnerjevo trditev, češ da obstoja neki kontakt med oficielno francosko in sovjetsko politiko glede na poskus ovekovečenja nemške razcepljenosti, ostro zavrnili. Vsekakor značilna je ta hitra reakcija Adenauerja in francoske vlade — in morda je tu na mestu ljudski pregovor, ki pravi „če stopiš psu na rep . . . !“ Omenjenega materiala socialisti Adenauerju sicer še niso izročili, pač pa je bilo sporočeno radovednim inozemskim novinarjem, da razpolaga socialdemokratska stranka Nemčije z dokumenti, ki dokazujejo pravilnost Wehnerjevih izjav.

Po izvolitvi Erika Ollenhauerja za novega predsednika stranke je kongres izzvenel v nedeljo v prepričanju, da bo na parlamentarnih volitvah leta 1953 v Zapadni Nemčiji socialdemokratska stranka odnesla zmago. Kot garanta za to imenujejo novega predsednika, ki se skoraj ne razlikuje od umrlega Schumacherja, kar se tiče borbenosti in odločnosti.

Razen 384 delegatov nemške socialdemokraške stranke se je kongresa udeležilo tudi večje število gostov, članov socialističnih strank 12 drugih držav, med njimi delegati še nepriznane nemške socialdemokratske stranke Posarja. Avstrijsko socialistično stranko so zastopali poslanca dr. Pittermann in Gabriela Proft ter sekretar Kratky.

Vesti iz Jugoslavije

Nov zakon o kazenskem postopku

V zveznem ministrstvu za pravosodje dokončujejo načrt novega zakona o kazenskem postopku. Novi zakon vsebuje nekatere pomembne novosti, ki naj se uvedejo v jugoslovansko kazensko-procesno pravo. Osnovno vprašanje, ki naj ga reši novi zakon, je to, kaj je treba storiti, da bo tisti, ki je zagrešil kaznivo dejanje, pravično kaznovan, ne da bi bili zaradi tega nedolžni državljani klicani na kazensko odgovornost. To vprašanje je rešil novi načrt na ta način, da se v novem zakonu razširijo sodna jamstva zagotovitve osebne svobode državljanov in njihove pravne varnosti z zagotovitvijo, da bo storilec kaznivega dejanja pravično kaznovan.

184 slovenskih listov izhaja

Slovenska bibliografija navaja, da je v letu 1950 izhajalo na vsem svetu 184 slovenskih časnikov. Od teh jih je izhajalo v Sloveniji 150, v Beogradu 2, v Trstu 10, v Kopru 2, v Italiji 4, v Avstriji 5, v Pragi 1, v Ameriki 7, v Argentini 2 in v Kanadi 1. Od vseh teh listov je bilo 8 dnevnikov, 2 sta izhajala dvakrat tedensko, 34 je bilo tednikov, 16 štirinajstdnevnikov, 68 mesečnikov, ostali pa so izhajali nekajkrat na leto. Po najnovejših, še nepopolnih podatkih, se število slovenskih listov v zadnjem času ni mnogo spremenilo.

Združenje katoliških duhovnikov v Vojvodini

Minuli teden se je zbrala skupina katoliških duhovnikov iz avtonomne pokrajine Vojvodine na sestanku v Novem Sadu, na katerem so ustanovili pripravljalni odbor za ustanovitev združenja katoliških duhovnikov. Katoliški duhovniki, ki so dali pobudo za ustanovitev tega združenja, so obiskali predstavnike oblasti v Novem Sadu in jih seznanili s cilji združenja, ki bo vzdrževalo čim tesnejše odnose z ljudsko oblastjo, med katoliškimi duhovniki pa bo gojilo in utrjevalo ljubezen do domovine.

Beograd. — Predsednik centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, Djuro Salaj, je sprejel povabilo zahodnonemških sindikatov, naj sodeluje na njihovem kongresu, ki bo sredi oktobra v zahodnem Berlinu.

GOSPODARSKI DROBIZ

Odprli so graški jesenski velesejem

Ob prisotnosti številnih visokih gostov je preteklo soboto avstrijski finančni minister dr. Kamitz po slavnostnem nagovoru odprl letošnji graški jesenski velesejem, deveti po minuli vojni.

Graški velesejem ima za Avstrijo poseben pomen kot trgovinska vrata na jugovzhod, kar je prišlo tudi tokrat do izraza že ob otvoritvi. Med visokimi gosti je namreč bilo videti trgovske atašeje v jugovzhodnih državah, predsednika trgovskih zbornic v Zagrebu in Ljubljani ter zastopnike zunanjetrgovinskih uradov Trsta, Beograda, Milana, Rima itd.

PO ŠIRNEM SVETU

Beograd. — Dr. Aleš Bebler, ki je bil od 1950 stalni delegat FLRJ v Organizaciji združenih narodov, je razrešen te dolžnosti. Dr. A. Bebler je ponovno prevzel dolžnosti pomočnika ministra za zunanje zadeve FLRJ. Za vršilca dolžnosti delegata FLRJ v OZN je bil imenovan dosedanji namestnik delegata Marijan Barišič.

Ankara. — Po desetdnevnem bivanju v Turčiji je feldmaršal Montgomery v petek preteklega tedna zapustil Ankaro in odpotoval v Pariz. Namestnik vrhovnega poveljnika sil Atlantskega pakta se je v Turčiji razgovarjal s političnimi in vojaškimi voditelji ter je obiskal strateško važne kraje, zlasti ob sovjetsko-turški meji.

Haag. — Končno je bila sestavljena nova holandska vlada in s tem rešena politična kriza, ki je trajala že devet tednov. Vlado je stestavil vodja delavske stranke Willem Drees.

Bukarešta. — Romunski parlament je 24. septembra po kratki razpravi soglasno odobril načrt za novo ustavo republike. Prav tako soglasno je sprejel predlog, da bo v bodoče 24. september praznovan kot „Dan ustave“.

Lizbona. — Evropski odbor svetovne zdravstvene organizacije, ki ima svoj sedež v Lizboni, je objavil štiriletni načrt za krepitev zravstvenih služb v Evropi. Koncem preteklega tedna je bilo tridnevno zasedanje tega odbora, na katerem so pripravili program zdravstvene službe za leto 1954. Proračunska vsota za izpolnitev tega programa znaša okoli 2 milijona dolarjev.

New York. — Od 24. do 27. septembra je bila v New Yorku mednarodna konferenca, na kateri so obravnavali azijska vprašanja. Konferenci je predsedoval filipinski predstavnik v OZN Carlos Romulo. Glavni referati so bili posvečeni položaju Azije, graditvi azijskega gospodarstva ter napredku sodobne azijske književnosti in umetnosti.

Varšava. — Varšavski radio poroča, da je varšavsko vojaško sodišče izreklo obsodbo nad 8 osebami, ki so jih izročili sodišču z obtožbo, da so ubile nekega komentatorja varšavskega radia in vohunile za ZDA. Pet obtožencev, med njimi tudi neka ženska, je bilo obsojenih na smrt z obešenjem, ostali pa na dosmrtno ječo oz. na 16 let ječe.

Washington. — Pri upravi ameriškega civilnega letalstva je prijavljenih skoraj 89.000 civilnih letal, od tega je v prometu preko 54.000, ostala civilna letala pa trenutno niso v prometu.

Obisk avstrijskih novinarjev v Jugoslaviji

Na povabilo Združenja jugoslovanskih novinarjev bo sredi oktobra obiskala Jugoslavijo skupina avstrijskih novinarjev, ki bo s tem vrnila nedavni obisk jugoslovanskih novinarjev v Avstriji.

Doslej so obiskali Jugoslavijo kot gostje jugoslovanskih novinarjev novinarji iz Francije, Norveške, Turčije in Zahodne Nemčije. Jugoslovanski novinarji pa so obiskali Veliko Britanijo, Francijo in Norveško, v kratkem pa bo skupina jugoslovanskih novinarjev obiskala Zahodno Nemčijo, Dansko in Belgijo, verjetno pa tudi Turčijo, Sirijo in Libanon.

Avstrija bo vrnila židovsko imetje

Vodja političnega oddelka Židovskega svetovnega kongresa v ZDA, dr. Maurice Perlzweig, je izjavil novinarjem v Tel Avivu, da mu je avstrijski zvezni kancler ing. Figl pred nedavnim na Dunaju zagotovil, da je avstrijska vlada načelno pripravljena pogajati se z opolnomočeno ustanovo o povračilu onega židovskega imetja v Avstriji, za katerega ni več živečih osebnih upravičencev.

Za pravice poročenih žena v Angliji

Ali ima žena pravico, da zahteva zaplembo dela moževe plače, če ji mož ne da denarja za gospodinjstvo? — To je problem, s katerim se že nekaj tednov bavi angleško Društvo gospodinj. Rezultat burnih debat v društvu je bil ta, da je dr. Edith Summerskill, bivši minister za socialno zavarovanje v laburistični vladi, predložila v parlamentu zakonski načrt, po katerem bi naj imela žena pravico zahtevati zaplembo dela moževe plače, če ji mož ne da dovolj denarja za gospodinjstvo. Na utemeljeno zahtevo žene bi moral delodajalec del plače odtegniti možu že pri izplačilu in g' nakazati neposredno ženi.

KOLEDAR

Sreda, 1. oktober: Remigij, škof

Četrtek, 2. oktober: Angeli varuhi

Petek, 3. oktober: Terezija Deteta Jez.

SPOMINSKI DNEVI

2. 10. 1869 — Rojen voditelj indijskega ljudstva Mahatma Gandhi — 1942 Ustreljen v gramozni jami v Ljubljani slikar Hinko Smrekar.

3. 10. 1868 — Sklenjen mir na Dunaju — Beneška Slovenija priključena k Italiji — 1918 Nemčija, Avstroogrska in Turčija so zaprosile za mir.

St. Peter na Vašinjah

Uprava za nemško imovino je v letošnjem poletju razpisala prodajo grajskega posestva v naši občini. Prihajali so kupci, ogledovali in se vračali večinoma razočarani: hribovita lega, po najemnikih zanemarjena polja in razdrapana poslopja v današnjem času nikogar preveč ne navdušujejo. Prihajali so tudi lesni trgovci, precenjevali les, da bi vedeli koliko lahko obljubijo kupcem denarne pomoči.

Na prodajno razpravo, ki se je vršila v pisarni uprave teh posestev v Celovcu, pa ni prišel nobeden drug kot resen kupec kakor zastopniki občine Št. Peter na Vašinjah. Ker pa občina kot taka ne razpolaga z bogve kakšnimi sredstvi, njena ponudba ni dosegla cenilne vsote, ki znaša 370.000 šilingov. Vsled tega finančno ministrstvo oziroma zasedbeni element, ki imata v tej zadevi odločilno besedo, to ponudbo ni sprejelo, češ da gre tu za nemško imovino (deutsches Eigentum) in se jo ne more prodati pod ocenjeno vrednostjo.

Razpisali so prodajo še enkrat in se je menda med tem časom prijavilo nekaj kupcev. Kakor izvemo, je med novimi interesenti tudi koroški Slovenec iz Gonovec pri Pliberku, ki je bil svojčas izseljen. Vsekakor bi bilo želeti, da posestvo, ki je nekoč brezdvomno služilo tudi raznarodovanju Slovencev na Koroškem, pride sedaj v slovenske roke.

Žitara ves

V Dulah pri Žitari vesi je umrla stara Lipejeva mati. Vzorno kmečko mater iz ugledne in znane družine smo ob številni udeležbi žalnih gostov zanesli na domače pokopališče, kjer smo jo položili k zadnjemu počitku. Številno sorodstvo, okoli 40 potomcev, se je zbralo okoli sveže gomile. Domači pevci so ji v slovo zapeli žalostinke.

Pa tudi Štularjev oče na Selu nas je za vedno zapustil. Mož poštenjak je vse življenje ostal zvest svojemu narodu. Po poklicu je bil žagar in ves predan svojemu delu. Zato je tudi želel, naj mu ob smrti naredijo krsto iz desk, kakršne vrežejo na žagi in s kakršnimi je imel vse svoje življenje opravka, torej iz čisto naravnih brez vsakega barvanja. To željo so mu tudi izpolnili.

Preostalim Lipejeve matere in Štularjevega očeta naše sožalje!

Drugič „Divji lovec“ v Žitari vesi

Minulo nedeljo je bilo izredno lepo sončno jesensko popoldne, s kakršnimi je letošnja jesen zelo skopa. Prijetno vreme je gotovo tudi svoje prispevalo, da so naši igralci dobro razpoloženi drugič na našem odru v Prosvetnem domu odigrali Finžgarjevega „Divjega lovca“. Kakor smo pričakovali, kjer ljudstvo hoče in si želi plemenitega odrskega užitka, je bila udeležba nad vse številna in smo poleg mnogih, ki so topot drugič prišli na igro, videli številne nove goste tudi iz oddaljenih krajev. Živahno odobravanje občinstva za vsakim odigranim dejanjem je pričalo, da so igralci dobro zadeli svoje vloge, posebno pa je napeta pozornost občinstva med igranjem dokazovala, da je bil kontakt med gledalci in igralci namah vspostavljen.

Pozorni opazovalci, ki so bili na predstavi že prvič, so ugotovili, da so igralci nekatere pomanjkljivosti od zadnjič odpravili in so scene, čeprav so tudi prvič dobro igrali, vidno boljše podajali. Lahko pričakujemo, da se bodo igralci ob tolikem zanimanju in sposobnostih še izpopolnili, ker nameravajo, kakor slišimo, z „Divjim lovcem“ še kjer koli gostovati. Posebno Rihtar bo še bolj pokazal, da je razburjen in jezen in tudi gostilničar Grozdek se bo še bolj vživel v vlogo krčmarja in si osvojil več gostilničarskih lastnosti in nastopa. Talentov nobenemu ne manjka in ti uspehi bodo za vse mlade igralce pobuda, da se bodo lotili še več dobrih odrskih del.

Ne smemo pozabiti omeniti tudi domači moški pevski zbor, ki je izborno odpel nekaj pesmi in dal tako lep in primeren vložek prireditvi. Med dejanji pa so tudi dekleta postregla s kar dobrim petjem in je tako bila vsa prireditev živa in sočna.

Prirediteljem je občinstvo za trud in požrtvovalnost, s katero so mu pripravili užitka poln in plemenit popoldne, zares hvaležno. Priznanje moramo izraziti posebno tovarišici Ireni, ki je še posebno doprinesla k uspehu prireditve ter je med drugim prav strokovnjaško in spretno izvedla šminkanje in ure vstrajala v omarici kot šepetalka.

Ko je po zadnjem dejanju zastor padel, so igralci in pevci po uspešno končani prireditvi še nekaj časa ostali skupaj, kjer so v neprisiljeni družabnosti s petjem, smehom in šalo zaključili za našo prosveto v Žitari vesi pomemben dan.

„Lerar“ ali učitelj

Tudi danes še pogosto, kakor že od nekdaj, zabavljajo čez našo slovenščino ljudje, ki se stare in preživele miselnosti ne morejo otresti. Trdijo, kako je naš jezik popačen, poln nemških besedi, ni slovenski temveč vindišarski. Kdor pa govori pravilno slovenski, temu pa pravijo, da se spakuje in govori novo slovenščino. To se pravi naše slovenske ljudi begati in delati zmedo in sicer ravno od ljudi, ki so teh razmer krivi in so jih načrtno povzročili. Kdo drugi kakor šole z učitelji in uradi s svojimi uradniki so spravili zavestno in dosledno nemške besede na našo vas. V šolah zaradi pomanjkljivega pouka slovenščine niso odpirali mladini bogastva slovenskega jezika in pristnih smiselnih slovenskih izrazov. Uradi pa so dosledno pošiljali ljudem dopise z nemškimi naslovi, vsebino in podpisi in kdo bi se čudil, da so se ljudje ponekod navadili in pozabili, da imamo okrajna glavarstva, sodišča, učitelje, odbore, občine, uradnike, dopise, vabila, davke, shode itd. in se ljudje poslužujejo prav nepotrebnih in za uho gotovo manj lepih besed, kakor „pecirkshauptmanšafti, grihti, rihtarji, lerarji, ausšusi, gmojne, peomtarji, cušrifti, ajnlodunge, štibre, ferzomlunge itd.“

Primerjajte samo, kateri izmed teh izrazov lepše zvenijo in brez dvoma boste pravo zadeli. Krivda je predvsem v tem, ker se naše ljudstvo ni moglo v svojem jeziku izobraževati in šolati in so ga namenoma in načrtno prikrajševali za ogromne kulturne dobrine, ki jih je s svojo pridnostjo in nadarjenostjo ustvaril slovenski narod od prve tiskane slovenske knjige, katere štiristoletnico je slovenski narod praznoval preteklo leto.

Sejem v Št. Vidu ob Glini

Minulo soboto so odprli jesenski sejem na travniku v Št. Vidu na Glini. Sejem bo trajal 11 dni, to je do 7. oktobra. Št. Vidski sejem ima že 600 letno tradicijo in se je uveljavil kot neobhodno potrebna vsakoletna gospodarska prireditev. Zadnja leta so si prizadevali, da bi dali sejmu čim bolj okvir kmetijskega sejma. Pri razsežni razstavi kmetijskih strojev predvajajo tudi praktično njihovo uporabo v kmetijstvu. V poučni kmetijski razstavi kažejo predvsem domače in lesno gospodarstvo ter poklicna vprašanja gospodinjstva v kmetijskem obratu. Osemnaist poučnih filmov v nenehnem vrstnem redu izpopolnjuje ta oddelek razstave. Novo in smotrno dopolnilo letošnjega sejma bodo prvič živinorejske razstave. V sredo in četrtek bo dražba živine pšenične pasme, v nedeljo 5., v ponedeljek 6. in v torek 7. oktobra pa razstava in dražba živine rjave in švicarske barve, kakor tudi razstava in dražba svinj. Dodatno k temu bo 6. oktobra tudi živinski sejem. Zelo bogat in raznovrsten je letos zabavni park.

Plovba na Vrbskem jezeru

Mestni prometni urad javlja, da je od 29. septembra promet z ladjami na Vrbskem jezeru ustavljen, pač pa bodo še nadalje izvajali naročene posebne vožnje. Nadalje izpada na liniji cestne železnice „jezero“ tura ob 23.45 od Sv. Duha in ob 24.00 od jezera ter obus od 23.45 od Krive Vrbe—Tibinja ves. Iz Krive Vrbe je zadnja zveza v Celovec v Tibinji vesi ob 23.00 uri.

Obirsko

Dne 21. septembra tega leta smo imeli na Obirskem lepo slovesnost. Ta dan so izročili našo novo zgrajeno šolo svojemu namenu. Krasna sončna nedelja je privabila mnogo ljudi iz vseh grap in pobočij ter tudi iz oddaljenih krajev v zemljepisno tako lepo Obirsko. Kakor smo že poročali, so na željo prebivalstva in s prizadevanjem okrajnega šolskega nadzornika Maklina postavili lično novo šolsko poslopje in jo dali mladini kot pripraven dom za vzgojo in šolanje na razpolago.

Pri blagoslovitvi novega šolskega poslopja so bili navzoči zastopniki deželne in okrajne oblasti ter zastopniki občine Bela. Zastopnike je pozdravila šolska mladina z deklamacijami in pesmimi. Po cerkvenem opravilu, mašo na prostem, je gospod dekan Cehnar iz Železne Kaple šolo blagoslovil. Nato je navzoče goste, med temi deželnega šolskega nadzornika Justa, zastopnika deželnega glavarja dr. Wagnerja in okrajnega šolskega nadzornika Maklina pozdravil župan in se zahvalil vsem, ki so pripomagali k temu, da je dobilo Obirsko novo šolo. Deželni šolski nadzornik Just je izročil pozdrave deželne vlade in čestital obirskemu prebivalstvu k temu uspehu. Okrajni glavar dr. Wagner se je predvsem zahvalil Smrtnikovim, ker so v hiši pri Kovaču dali na razpolago prostore, da se je mogel med časom, ko ni bilo šolskih prostorov, pouk vršiti. Nato je izročil novo šolo občini v upravo, ključe pa učitelju Polanšeku. Učitelj Polanšek je zagotovil, da bo njegova najlepša naloga vzgajati šolsko mladino. Upamo, da bo njemu izročeno mladino vzgajal učitelj Polanšek in njegovi nasledniki tako, kakor zahteva zdrav razum in pravica slovenskega ljudstva, to je v koristne člane človeške družbe in zdrave zavedne člane svojega slovenskega naroda. S tem bo nova šola najbolj ustregla svojemu visokemu namenu.

Stroški gradnje so znašali okoli 330.000 šilingov, h kateri vsoti je prispevala občina 150.000 šilingov, dežela in država pa po 90.000 šilingov.

Razširitev tranzitnega prometa Pliberk-Labud

V oktobru se bodo pričela pogajanja med Avstrijo in Jugoslavijo o razširitvi tranzitnega prometa na progi Pliberk—Labud. Na železniški liniji Zeltweg—Celovec je od letošnje pomladi vzpostavljen tranzitni promet skozi mežiško dolino na progi, ki poteka okoli 20 km na jugoslovanskem ozemlju. Promet skozi ta koridor je veljaven samo za osebni promet, ki so se ga potniki iz Labudske doline in obratno prav številno posluževali. Tudi osebe, ki potujejo v Jugoslavijo, se poslužujejo motornega vlaka do Viča, odkoder je samo tri kilometre do Dravograda, kjer imajo zveze na vse strani. Na željo trgovcev in obrtnikov naj bi se promet razširil tudi na prevoz blaga in bo ta pobuda pri jesenskih pogajanjih, ko bodo ugotavljali rentabilnost tranzitnega prometa, predmet podrobnih razgovorov.

12

To ni naravno, ni človeško, to je satansko. Kaj boste spričo tega ukrenili, kaj, gospod ban?“

Peter Erdedi ne reče nič.

„Vidim, da me ne razumete“, nadaljuje Uršula: „noro govorim, seveda. Jezik se mi zapleta, izgubila sem pamet. Kako ne bi? Gotovo sem izgubila vero v Boga. Zbrati se hočem. Poslušajte, tako je: Bator je napravil z menoj pogodbo, to menda veste?“

„Vem“, odgovori ban ravnodušno in mirno gleda razljučeno žensko.

„V smislu pogodbe sem šla stanovat na Stubico, to menda tudi veste?“

Ban potrdi.

„No, in kaj se zgodi? Nekaj časa sem gospodarila mirno, kakor smo se bili dogovorili. Bila sem srečna, da je napočil mir, a bila sem nora, da sem verjela. Teden dni bo tega, ko sem šla z otroci na obisk v Brezovico. Tam stanuje s svojo ženo Doro Mrnjavičevo ta gospod Gregorjanec, tast moje hčerke. Pridem v Zagreb. Tu prileti k meni bled in prestrašen moj zet Stepko in reče: ‚Tašča, strela božja naj jih udari, oplenili so nas! Slišim, da je Bator skrivaj prodal Tahiju vsa posestva, svoj in naš del. Dvai so zvabili vaše ljudi z zvijačo iz Stubice. Ponoči se je pripeljal kanonik Vsesvetički s sodnikom Mojzesom Humskim, ki sta Tahija uvedla v vso posest. Vaše stvari so zmetali na polje. Nihče ni ugovarjal. Tahi sedi na vaši dedovini. Vse to sem zvedel v hiši kneza Konjskega.‘ Tako je povedal zet Stepko. Zavrtelo se mi je v glavi. Zakričim: ‚Zet, znorel si, lažeš!‘ in sem se po sili zasmejala na glas. Pa ni bila laž, temveč gola resnica. Sedem na voz in se odpeljem v Stubico. Gledam, s stolpa ne vihra ne zastava Batorov ne Heningov, ampak črn lev na modrem polju — saj jo poznate, zastava vašega prvega tasta. Ko se povzpnem do gradu in Peter Petričevič zakliče: ‚Pojte v miru, gospa, to je grad Ferka Tahija, jaz pa sem njegov kaštelan.‘ Vrata se niso odprla, a pod bregom sem našla svojega sluga Andrejca Horvata, ki ga je Tahi spodil iz gradu, ranjenega. Sluga mi potrdi, kar je Stepko povedal. Srce mi je vzkipevalo, a molčala sem. Kako naj vdova s tremi deklicami vdre v mogočen grad, ki je poln oboroženih hlapcev in vojakov? Tako sem ponoči tavala po Subici, svoji Subici. Z grada pa me je spremljal smeh: ‚Tahov je‘, a pod gradom je pod vedrim nebom stalo vse moje siromaštvo. Nimam koče, nimam zaklonišča, niti toliko ko najbornejši moj kmet. Bog mi oprosti, preklela sem dan, preklela noč, preklela svet, vse, vse! Ne privoščim nikomur od vas ne vaši deci doživeti in prestati tako noč. Mene ne podere vsak vihar, a ta strela je strla vso mojo dušo. Gospod Jurij Raškaj me je prenočil, potem sem odšla k svojemu zetu Stepku v Mokrice, danes pa prihajam k vam, gospod ban, in kričim na ves glas: ‚Vrnite mi ugrabljeno dedovino, vrnite zaklonišče vdovi, branite sirote, hitro razsodite z mečem. Pokažite, da je na svetu še pravica, da lakomna zver ne sme trgati brezmočnim iz ust vsakdanji kruh. Ban! V imenu kraljevine Slavonije obtožujem pred vami Tahija kot razbojnika, vrnite mi, kar je moje!“

Drhte od glave do pete, stiskajoč svoje krepke roke na razplamtele grudi, je stala Uršula pred banom; sapa ji je od razburjenja zastajala. Lice ji je žarelo, ustni drgetali, oči so sijale od srda in pričakovanja, a zraven nje je stal do kamen podban Ambrož, ki reče:

„Vse, kar je plemenita gospa povedala, je živa resnica, na to prisežem.“

Molče je ban gledal v zemljo, naposled spregovori:

„Mogoče, verujem, da je resnica. Gospod Tahi ni pametno postopal. No, mi imamo hvala bogu v svoji kraljevini sodnike in zakone, a sodnik v kraljevem imenu sem na Hrvatskem jaz. Toda tu ni sodišče in vi, plemenita gospa, morate vse dokazati, kar ste tu rekli. Pravda se mora vesti po pravilnem potu. Vrh tega je treba preiskati, v čem je Bator pravico žalil, v čem ne. Povem vam tudi to, da Bator kot vrhovni kraljevski sodnik ne spada pod moje bansko sodišče. Vse to je treba dobro upoštevati.“

Uršula se umakne za dva, tri korake nazaj, razširi na stežaj oči in pogleda bana, starec Ambrož pa zgubanči čelo.

„To je vaša pravica, to je vaše sodišče? Jaz naj vse dokažem? Ali je treba dokazati, da sonce na nebu sveti? Koliko je imel Bator prav, ko je ubil človeka? Pravda po pravilnem potu? Vem, kaj to pomeni. Poznam pota vaše pravice. Kriva so, dolga in ozka, a za vsakim korakom zeva brezdno. Pravilno po paragrafih speljana pravda, pravite vi, ban hrvaški. Ali je razbojniku treba več ko vešal? Vaša pravilna pravda traja sto let, to vemo iz izkušnje, pa lahko pomremo od lakote, jaz in moji otroci“, zakriči Uršula in z rokami pokrije solzni obraz. „Toda pravim vam, ban“, se ženska spet opogumi, „da govorite krivo, to niso besede hrvatskega bana, marveč Tahijevega zeta; to ni pravda državljanskega prava, to je nasilje, to je zločin, katerega ste tudi vi sokrivi, oče...“

„Gospa Heningova“, plane Peter Erdedi in obraz mu pordi kakor ogenj, „brzdajte svoj jezik, pomislite, da stoji pred vami kraljevi namestnik, da ste v njem sramotili samega kralja.“

„Ne bojim se vas, ban,“ zakriči Uršula in dvigne pest. „Le pletite svoje sebične spletke pod plaščem kraljevega veličanstva, ne bojim se vas; snela bom to vzvišeno krinko in stresla bom temelje, na katerih sloni vaša lažna pravica. Naj izve svet, da vam je tehtnico pravice izjedla rja in da vam je zakone razjedel črv. Vi bijete Turke v imenu svetega križa, a sami ste hujši od njih! Čemu se mučite

DRAGAN FLISAR:

GRADIŠČANSKA

Na vzhodni meji Avstrije, tik ob železni zavesi kominformistične Madžarske, se razprostira slikovita pokrajina Burgenland ali Gradišče. Majhen del te prelepe zemlje je sedaj obdan z bodečo žico, s topovi in minskimi polji, prebivalstvo pa je izpostavljeno neposrednemu preganjanju in nasilstvu organov madžarske tajne policije AVH in ruskega MDV. Prebivalstvo drugega, večjega dela pokrajine, ki je bil leta 1921 priključen k Avstriji in predstavlja danes samostojno deželo, pa kot prebivalstvo nekaterih drugih predelov Avstrije trpi pod samovoljnostjo sovjetskih zasedbenih enot.

Za Jugoslovane, zlasti pa za Hrvate, to ozemlje ni zanimivo samo zaradi sovjetske zasedbe, temveč predvsem zaradi tega, ker tu živi v večjih ali manjših skupinah, v takozvanih jezikovnih otočjih čez 40.000 Gradiščanskih Hrvatov. Prebivalstvo Gradišča je zelo pisano. To nam dokazujejo tudi podatki avstrijskega uradnega ljudskega štetja z dne 7. marca 1923 in pozneje 1934 leta. Prvič je bilo od skupnega števila prebivalstva 285.609 prebivalcev nemške narodnosti 79,4 odst. ali 226.751, hrvatske narodnosti 42.010 ali 14,7 odst., madžarske narodnosti 14.929 ali 5,2 odst. in prebivalcev drugih narodnosti 1.919 ali 0,9 odst. Ob naslednjem ljudskem štetju 1934. leta so se ti podatki dokaj čudno spremenili. Celokupno prebivalstvo je naraslo na 299.447, s tem vzporedno se je dvignilo tudi število nemškega prebivalstva na 241.326 ali 80,6 odstotkov, število hrvatskega prebivalstva pa se je zmanjšalo na 40.500 ali 13,5 odst., pravtako tudi število madžarskega prebivalstva na 10.442 ali 3,5 odst. To pomeni z drugo besedo, da je pri hrvatskem in madžarskem delu prebivalstva prevladoval visok odstotek umrljivosti brez slehernega prirastka ali pa, da je ta prirastek bil že — nemškega rodu . . . Sicer nas pa ta v Avstriji tako priroden pojav ne sme začuditi.

Največ Hrvatov živi v okrajih Gornja Pulja (Oberpullendorf), Eisenstadt in nekaterih drugih, kjer prevladujejo z 80-odstotno večino. Izredno zanimiva so tudi stara hrvatska imena krajev, vasi in mest, kot na primer: Novo Selo, Bijelo Selo, Lajtica, Uzlop, Klimpuh, Veliki in Mali Boristof, Frakanava, Hrvatski Cikljin, Ključarevac, Širokana, Rupišče, Hrvatski Hasas, Začje selo, Veliki Medveš in druga.

Politični položaj Gradiščanskih Hrvatov

Gradiščanski Hrvati žive v Avstriji pod ugodnejšimi političnimi in gospodarskimi pogoji kot žive na primer Slovenci na Koroškem. To se da pojasniti morda s tem, da predstavljajo samoten otoček slovanstva, obdanega s treh strani z germanskim morjem, s četrte strani pa z madžarskim življem uralaltajsko-mongolskega porekla. Razen tega so se kljub visoko razviti nacionalni zavesti omejili zgolj na kulturno dejavnost. Gradiščanski Hrvati nimajo nekih posebnih političnih zahtev, pač pa so v tem pogledu razdeljeni med dve najmočnejši avstrijski politični stranki. Na bolj industrijskem severu dežele prevladuje vpliv avstrijske socialistične stranke, na podeželju pa vpliv Avstrijske ljudske stranke.

Glede jezikovnih pravic in ugodnosti, ki jih Gradiščanski Hrvati — lahko bi rekli kot narodnostna manjšina — izjemoma uživajo v Avstriji, je zelo zanimiv in poučen slučaj z avstrijsko državno himno, ki je skoraj noben Avstrijec ne pozna in ki jo je napisala avstrijska pesnica Pavla Preradovičeva, rojena v Pulju, vnukinja Petra pl. Preradoviča, enega izmed največjih južnoslovanskih pesnikov. Avstrijci so na vse pretege iskali prevajalca, ki bi za Gradiščanske Hrvate prevedel državno himno na hrvatski jezik. Kljub temu, da je to poizkušalo več ljudi, ni nobenemu uspelo.

Gradiščanski Hrvati imajo precej visokih predstavnikov iz svojih vrst tudi v organih državne oblasti in uprave. Tako na primer deželnega glavarja dr. Karalla, poslance Leopolda, Wildta in Puma za Avstrijsko ljudsko stranko in poslanca Robaka za Avstrijsko socialistično stranko.

Kulturno življenje

Bogate kulturne tradicije in kulturno-prosvetna dejavnost Gradiščanskih Hrvatov prihaja do izraza predvsem v raznih kulturnih, prosvetnih, glasbenih in sličnih društvih. Na tem področju uživajo Hrvati tudi popolno razumevanje in podporo avstrijskih oblasti. Vzrok te naklonjenosti avstrijskih oblasti do hrvatske narodnostne manjšine smo že pojasnili s tem, da so se Gradiščanski Hrvati omejili zgolj na nacionalni moment in kulturno dejavnost in da nimajo nobenih posebnih političnih teženj, ki bi jih v obliki zahtev postavljali izven programa avstrijskih političnih strank. Smatrajo se za Avstrijce, oziroma za avstrijske državljane, ki so sestavni del avstrijskega prebivalstva. Priznati moramo, da imajo v tem pogledu vse pravice, med tem ko o onem majhnem številu Hrvatov, ki žive v današnji Madžarski, in o njihovih življenjskih pravicah sploh ne moremo govoriti.

V Gradišču obstaja več različnih hrvatskih društev. Tako na primer „Hrvatsko kulturno društvo", osnovano leta 1929 in reaktivirano 1951, skrbi kot izvenpartijska institucija za kulturni razvoj in napredek Hrvatov v Gradišču. „Hrvatsko nakladno društvo" s sedežem na Dunaju in osnovano leta 1947 je izdalo do konca preteklega leta skupaj 11 knjig, od tega 4 otroške in mladinske knjige. Do pričetka druge svetovne vojne je bilo v hrvatskih predelih Gradišča mnogo pevskih društev in tamburaških zborov, ki so gojili hrvatsko narodno pesem in glasbo. Danes je žal teh društev že mnogo manj. Isto nazadovanje je opaziti tudi v občinah, naseljenih z nemških življem. V krajih s hrvatsko narodnostno manjšino je tudi večje število dvojezičnih šol, na katerih poučujejo hrvatski učitelji. Razen tega sta se v zadnjih letih pojavili tudi dve zbirki hrvatskih narodnih pesmi, ena v obdelavi direktorja Vukoviča, druga pa v obdelavi nadučitelja Dobroviča.

Tisk

Ko je okrog leta 1900 v zahodnoogrskem obmejnem področju, naseljenem v glavnem z življem nemškega jezika, bilo okoli 80 nemških časopisov, od katerih je bil najstarejši „Pressburger Zeitung" (osnovan leta 1764 in izhajal do leta 1929), je hrvatsko prebivalstvo tega ozemlja dobilo svoj prvi list v materinskem jeziku šele leta 1909. To je bil dnevnik, ki je izhajal v Raabu do leta 1920. Po priključitvi Gradišča k Avstriji leta 1921 je list izgubil večji del svojih bralcev, ker so skoraj vse hrvatske občine bile priključene k Avstriji.

Pozneje sta pričela za Gradiščanske Hrvate izhajati dva nova lista in sicer „Hrvatske novine", ki so jih tiskali na Dunaju, zastopale pa so krščansko smer. Od leta 1923 dalje je izhajal v hrvatskem jeziku tudi tednik „Naš glas", ki je zastopal v glavnem socialistično smer. Postal je žrtev prevrata 1934, ko je Dolfuss uvedel v Avstriji svoj avtoritativni režim, leta 1938 pa so morale prenehati izhajati tudi „Hrvatske novine".

Ko je leta 1945 Gradišče ali Burgenland dobilo deželne pravice, je zopet pričel izhajati hrvatski list in sicer tednik „Naš tajednik" s krščansko smerjo in ga izdaja „Hrvatsko nakladno društvo". Ta list velja kot organ „Hrvatskega kulturnega društva" ter se bori za ohranitev hrvatske narodnosti in običajev v Gradišču. S svojo krščansko smerjo je blizu Avstrijski ljudski stranki. Razen tega izhaja tudi verski list „Crikveni Glasnik", ki ga že od 1946. leta izdaja Apostolska administratura. List izhaja štirinajstdnevno. Drugi hrvatski dnevnik je izšel v Gornji Pulji ali Oberpullendorfu, a je izhajal le do leta 1949.

V neposrednem sosedstvu Gradišča, torej v onem delu, ki je ostal pod Madžarsko, so časopisi v nemškem jeziku prenehali izhajati, pojavil pa se je že leta 1945 tednik „Naše novine" kot organ za hrvatsko narodnostno manjšino za politiko madžarske vlade, ki je, kakor vsi prav dobro vemo, slepo orodje v rokah moskovskih imperialistov.

*

Tako živi in dela v Drugi republiki Avstriji čez 40.000 naših rojakov, Gradiščanskih Hrvatov, za katere ne smemo trditi, da pri avstrijskih oblasteh kot narodnostna manjšina ne uživajo potrebnega razumevanja in določenih ugodnosti. Žal, da kljub temu morajo trpeti nasilje sovjetskih zasedbenih enot, pravtako kot avstrijski del prebivalstva te pokrajine. Ker je ravno zaradi tega njihova usoda kaj negotova, oziroma lahko ob vedno nevarnejših agresivnih težnjah sovjetskih imperialistov postane popolnoma negotova, Jugoslovani nikakor ne smejo pozabiti na tako veliko število ljudi naše krvi, ki žive v mejah druge države, pač pa morajo toliko budneje spremljati njihovo usodo, njihov razvoj in pogoje, v katerih žive, morajo jim biti v mejah objektivnih možnosti vedno v pomoč.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sreda, 1. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Objave. Pomenki z ženo — 15.00 Šolska oddaja — 15.30 Plesna glasba — 15.45 Za prijatelje šaha — 16.00 Pevska ura — 16.30 Knjižnji ogal — 17.10 Popoldanski koncert — 19.15 Oddaja Titze A.G. — 20.15 Radijski oder — 21.00 Narodni plesi.

Četrtek, 2. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Nasvet v življenjskih vprašanjih — 11.00 Šolska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila. Objave. Narodne pesmi iz Bosne, Hercegovine in Dalmacije poje Elza Karlovac — 15.00 Šolska oddaja — 15.30 Tako doni dunajsko — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Literarno-glasbena oddaja: Iz del Simona Gregorčiča — 19.15 Pokaži, kaj znaš! — 20.15 „Šlagertombola".

Petek, 3. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Za podeželsko ženo — 11.00 Šolska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.30 Poročila. Objave. Komentarji. Mogoče vas zanima? — 15.00 Šolska oddaja — 16.00 Solistična ura — 16.30 Gore in mi — 16.40 Ljudske melodije — 17.10 Popoldanski koncert — 18.40 Športna poročila — 18.45 Kmečka oddaja — 20.15 Radijski oder.

RADIO LJUBLJANA

Sreda, 1. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci — 12.00 Zborovske skladbe — 13.00 Z obiskov pri pionirjih — 13.15 Poslušajte znane zabavne melodije — 14.00 Pestra orkestralna glasba — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Igrajo Veseli godci — 15.50 Zdravstveni nasveti — 17.20 Šolska ura — 18.45 Skladbe za harmoniko — 19.00 Radijski dnevnik — 19.20 Zabavna glasba — 19.40 Koncertni valčki — 20,00 Tomaž Linhart: Županova Micka, radijska igra — 21.00 Promenadni koncert.

Četrtek, 2. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.00 Slovanski plesi — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Odgovarjamo na vprašanja pionirjev — 13.15 Operni koncert — 14.00 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 14.40 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 15.30 Skladbe za kitaro — 17.00 Oddaja za žene — 17.50 Partizanske pesmi in koračnice — 18.20 Novosti iz literature — 18.40 Drobne skladbe — 19.40 Igra pianist Marijan Lipovšek — 20.00 Domače aktualnosti — 20.10 Slovenske narodne pesmi.

Petek, 3. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 6.40 Gospodinjski nasveti — 12.00 Zabavni zvoki — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Govorna oddaja — 13.15 Lepe melodije — 14.00 Igra orkester Radia Ljubljana — 14.40 Vesele slovenske pesmi — 15.30 Nekaj napevov iz baletov — 18.00 Urednikova beležnica in pionirska pošta — 18.30 Radijska univerza — 18.45 Narodne pesmi poje basist Tone Petrovič, na harmoniko spremlja Avgust Stanko — 19.00 Radijski dnevnik — 20.00 Egon Tomc: Zunanje-politični pregled tedna — 20.15 Moderna orkestralna glasba — 21.00 „Svet v satiri in humorju".

V NAJEM

Srednjo kmetijo (8 ha) dam pod ugodnimi pogoji v najem.
Poizve se pri upravi Slovenskega vestnika.

Hranilnica in posojilnica v Dobrli vesi r. z. z n. j.

Vabilo

na občni zbor Hranilnice in posojilnice v Dobrli vesi r. z. z n. j., ki bo dne 5. oktobra 1952, ob 9. uri, v prostorih posojilnice v Dobrli vesi.

Dnevni red:

1. Izvolitev zapisnikarja in dveh overovateljev zapisnika.
2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Poročilo upravnega odbora.
4. Poročilo nadzornega odbora.
5. Razrešnica staremu odboru.
6. Volitev novega upravnega in nadzornega odbora.
7. Razdelitev čistega dobička.
8. Odobritev poslovnega reda.
9. Slučajnosti.

V slučaju nepovoljne udeležbe se vrši zbor pol ure pozneje pri vsaki udeležbi.

URADNE OBJAVE

PRODAJA PLEMENSKE ŽIVINE V FELDKIRCHNU

Pincgavska živinorejska zveza za Koroško in Vzhodno Tirolsko bo priredila v torek, dne 7. oktobra t. l., v Feldkirchnu svojo 59. prireditev prodaje plemenske živine. Prignali bodo okoli 100 mlade živine ter 50 junic in krav. Vso živino bodo veterinarsko preiskali. Poleg ugodne nakupne možnosti plemenskih bikov bodo za dobiti po ugodnih pogojih tudi kvalitetne junice (breje).

Za junice, ki jih bodo koroški kupci kupili za pleme v lastnih obratih, je določen prispevek v znesku 400 šilingov.

Klasifikacija plemenske vrednosti bo dan poprej ob 14. uri. Živali bodo nastanjene v novem zveznem hlevu. Za krmo bodo skrbeli prodajalci.

ZIMSKI VOZNI RED OD 5. OKTOBRA

Generalna direkcija avstrijskih zveznih železnic javlja, da bo zimski vozni red na zveznih železnicah stopil v veljavo dne 5. oktobra in bo veljaven do 16. maja 1953.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 16—24. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2. Postschließfach 17.

z njimi? Ban Peter, vaša krivica bo padla na vas, na vaše otroke . . ."

V tem hipu plane pokonci banica in prebledi. V črnih očeh se ji je zableščal divji ogenj. Strastno je privila k sebi fantiča.

„Za to željo naj se vam posuši jezik, gospa Heningova!" zavpije na Uršulo.

„Dosti! zagrmi Peter in stopi do Uršule. „Rekel sem, da tu ni sodišče. Dvignite tožbo, kakor zahteva zakon. Advokata imate. Gospod Ambrož je vešč zagovornik."

Podbanu zadrhte trepalnice, obraz mu zardi. Mirno toda glasno reče: „Gospa Heningova je govorila resnico. To ni dvomljiva posest. Kar se je zgodilo, je zločin. Ban! Ali ne nameravate priskočiti tej vdovi na pomoč?"

„Po poti prava," suhoparno odvrne ban. „To je vse, kar vam morem reči, gospod advokat." Ambrož se zdrzne, nosnice se mu razširijo, nekaj trenutkov molči, potem reče:

„Presvitli gospod ban! Da, bom ji advokat, ker vidim, da je vaša boginja pravica ohromela. Jaz vam to pravim, jaz, podban. Rodbinska kri vam je zasenčila pamet. Gorje domovini, gorje narodu, med katerim se podla prevara, pravo razbojništvo sme skrivati v senci pravice! Bodite vi knez Peter Erdedi, naj siplje vaše žezlo blisk, zagrabil ga bom in zlomil, da več ne bo sramotil plemstva in ta zemlja, stokrat pogažena, naj ne bo več plen gosposke lakomnosti!"

„Ha, ha!" se, prebledevši ko smrt, zaroga ban, „glej ga starega volka tovariša Nikolaja Zrinjskega, kako je zavil s svojega Medvedgrada! Toda pazi naj se bivši lokavi kastelan moje železne pesti!"

„Da," odgovori Ambrož, „na krutem bojišču bo stari volk maščeval poteptano pravico."

„Da, bogami," vzklikne Uršula, „tudi Heningovci bodo skočili na noge. Zbogom! Pripravi se, ban. Moji zobje so ostri."

„Zbogom!" zakliče ban. „Peter Erdedi se ne boji ne babjega napada ne starčeve zakletve."

Ambrož in Uršula odideta. Peter pa iznemogel prišepne Barbari.

„Puška je počila. Vedel sem, da se pripravlja vihra. Tahi je na moji strani, dokazal bom tem beraškim slivarjem, da je ban Peter Erdedi, pa naj bo borba, naj teče kri!"

VI.

Streljaj za gornjestubiško cerkvijo proti vasi Golubovcu stoji, prislonjena na breg hiša, ki ni videti ne kmečka ne plemiška. Zidana je iz opeke in pokrita s skodljami. Za njo zeleni navzgor po bregu vinska loza, ob strani je za grmovjem hlev, zraven shramba in stiskalnica, pred njo pa se breg polagoma spušča do poti. Ves ta neravni dvor je ograjen z letvami, ki jih ovija slak. Okoli sta tu in tam zasajena sončnica in mak, po zidovju se spenja bršljan, a sredi dvorišča je razprostrl svoje veje star oreh.

(Dalje)